



Ontstaan van Amsterdam

Amsterdam ontstaat in de 11^{de} eeuw als er aan de oevers van de rivier de Amstel enkele nederzettingen verrijzen nabij de huidige Dam.

De bewoners van de nederzettingen voeren een voortdurende strijd tegen het water. Om het water te beheersen, wordt er in de 13^{de} eeuw een dam in de monding van het IJ aangelegd. Er ontstaat een haven en een dorp nabij de huidige wallen (Oudezijds Voorburgwal). Langs de Amstel worden dijken aangelegd om de nederzettingen te beschermen tegen het water.



Amsterdam 1544 (Cornelis Anthonisz)

De bewoners van de verschillende dorpen langs de Amstel krijgen in 1275 van graaf Floris V van Holland het tolprivilege Aemstelledam. Amsterdamse kooplieden hoeven geen tol (passeerbelasting bij sluizen en bruggen) te betalen.

tig en tachtig weg naar steden buiten de stad om daar ruimer te kunnen wonen. In 2014 is ruim 33% van de Amsterdamse bevolking van niet-westerse afkomst.

Heldhaftig, Vastberaden, Barmhartig

De kern van het stadswapen vormt het rode wapenschild met in het midden de zwarte baan en de drie andreaskruisen. De zwarte baan verwijst naar het water, waaraan de stad gelegen is. De drie kruisen hebben betrekking op de apostel Andreas, die aan het andreaskruis de marteldood gestorven is. De kruisen staan ook op de stadswapens van twee Amsterdamse buurgemeenten, namelijk Ouder-Amstel en Nieuwer-Amstel. Dit zou



erop wijzen dat ze afkomstig zijn van het familiewapen van het geslacht Persijn. Deze familie bezat in de 15^{de} eeuw veel land in Amsterdam en omgeving.

Een andere opvatting is dat de kruisen geen religieuze achtergrond hebben, maar op het stadswapen zijn geplaatst als simpele visuele herkenningstekens.

In 1489 is boven het wapenschild de keizerskroon geplaatst. De kroon is afkomstig van de Oostenrijkse landsheer Maximiliaan van Oostenrijk. De stad kreeg toestemming de kroon in het stadswapen te gebruiken als blijk van waardering voor de financiële steun die Maximiliaan van de stad had ontvangen.

In de 16^{de} eeuw zijn de twee leeuwen als schilddrager toegevoegd. Pas in 1948 is het stadswapen compleet: koningin Wilhelmina (1880-1962) verleent aan Amsterdam het recht aan het wapen het onderschrift Heldhaftig, Vastberaden, Barmhartig toe te voegen.

Het stadswapen, soms alleen in de vorm van de drie verticaal geplaatste andreaskruisen, wordt door de gemeente Amsterdam veelvuldig gebruikt. Het is te zien op een groot aantal openbare gebouwen, maar bijvoorbeeld ook op de bus, de tram, op bruggen, afvalbakken en straatverlichting.

Amsterdam in cijfers

Inwoners: 822.000

Oppervlakte: 219,07 km²

Burgemeester: E. van der Laan

Nationaliteiten: 180

Fietsen: 881.000

Bomen: 220.000

Parken: 40

Trams: 255

Ponten: 9

Markten: 32

Winkels: 6.159

Grachten: 165

Bruggen: 1.281

Rondvaartboten: 110

Waterfietsen: 120

Woonboten: 2.500

Historische huizen: 6.800

Historische gevelstenen: 654

Standbeelden: 302

Windmolens: 8

Musea: 51

Galeries: 141

Schilderijen van Rembrandt: 22

Schilderijen van Van Gogh: 206

Dieren in Artis: 6.100

Draaiorgels: 4

Carillons: 9

Historische kerkorgels: 42

Concerten en theatervoorstellingen per jaar: 16.000

Theaters en concertzalen: 55

Bioscoopzalen: 61

Cafés en bars: 1.402

Discotheken: 36

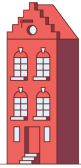
Restaurants: 755

Hotelbedden: 38.200

Campings: 5

Overnachtingen toeristen per jaar: 8.332.600

Dagbezoeken per jaar: 15.854.000



Architectuur in Amsterdam

Amsterdam heeft een rijke (top)gevelarchitectuur. De verschillende geveltypen zijn toegepast om de puntdaken aan het oog te onttrekken. In de afgelopen eeuwen zijn veel gevels vervangen en huizen gesloopt. Tegenwoordig probeert men de oude voorgevels zo veel mogelijk behouden en worden de huizen achter de gevels gerestaureerd. Als dit niet mogelijk is, wordt achter de authentieke gevel een nieuw huis gebouwd.

Gevels in Amsterdam

De houten gevel (1200-1669)

Tot het midden van de 16^{de} eeuw stonden er in Amsterdam voornamelijk houten huizen. Bij de grote stadsbranden van 1421 en 1452 zijn de meeste houten huizen verloren gegaan. Plaatselijke verordeningen uit 1452, 1521 en 1669 verbieden uiteindelijk de bouw van houten huizen. In Amsterdam staan nog twee houten huizen:

- Begijnhof 34 (1425)
- Zeedijk 1 (1550)



Begijnhof 34

Trapgevel (1600-1665)



Geldersekaade 97

In de 17^{de} eeuw was de trapgevel de meest voorkomende gevel in Amsterdam. In de daaropvolgende eeuwen zijn veel trapgevels verbouwd tot hals-, klok- of lijstgevels. Kenmerk van de trapgevel is dat de

topgevel naar boven trapsgewijs versmalt. In Amsterdam staat nog een groot aantal authentieke trapgevels in sobere of juist uitbundige renaissancestijl. In de 19^{de} eeuw zijn opnieuw trapgevels gebouwd, maar nu in neorenaissance.

Tuitgevel en trapeziumgevel (1620-1720)

Bij de tuitgevel loopt de bovenste trap in de vorm van een tuit. De tuitgevel is veel toegepast bij pakhuizen of bij achtergevels van woonhuizen. De trapeziumgevel (een dubbele tuitgevel) komt voornamelijk voor bij dubbele pakhuizen.



Brouwersgracht 184



Trapeziumgevel-Brouwersgracht 208

Lodewijk XV-stijl (1749-1770)

Vooral toegepast bij klokgevels. Losse asymmetrische bouwstijl. Veel versieringen en smalle hoge ramen.

Voor-

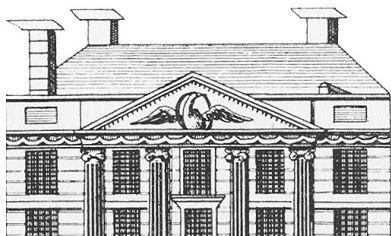
beelden:

- Keizersgracht 240 (1750)
- Keizersgracht 546 (1760)
- Reestraat 8 (1763)



Keizersgracht 240

Lodewijk XVI-stijl (1770-1800)



Herengracht 527

Een strakke classicistische bouwstijl. Sobere gevels met weinig versieringen. Vooral kroonlijsten versierd met festoenen en bekroond met drie-hoekige frontons.

Voorbeelden:

- Keizersgracht 324 (1787)
- Muiderpoort (1770)
- Herengracht 527 (1770)

Neostijlen (1815-1900)

Toepassen van oude stijlen (gotiek, renaissance en barok), wat leidt tot neogotiek, neorenaissance en neobarok. Wanneer deze stijlen gezamenlijk worden toegepast, is er sprake van eclecticisme.

Voorbeelden:

- Neogotiek: Vondelkerk (1880)
- Neorenaissance: Stadsschouwburg (1894)
- Neobarok: St Nicolaaskerk (1884)

Eclecticisme (1850-1880)

Combinatie van verschillende bouw-

stijlen. De stijlen komen afzonderlijk terug in het gebouw, of de stijlen worden gecombineerd tot een nieuw geheel.

Voorbeelden:

- Rokin 112 (1856)
- Amstel Hotel - Prof. Tulp plein 1 (1867)

Jugendstil of art nouveau (1890-1905)

Moderne grillige bouwstijl. Opvallend is de toepassing van gladde baksteen, glas in lood, geglazuurde tegels, grillige plant- en dierfiguren en opvallende kleuren.

Voorbeelden:

- Haarlemmerdijk 39 (1896)
- Raadhuisstraat 23-55 (1899)

Historiserend (ca.1910)

Deze stijl grijpt terug op het verleden. De gebouwen wekken de indruk ouder te zijn dan het bouwjaar.

Voorbeelden:

- Herengracht 206-214 (1918)
- Keizersgracht 555 (1919)

Amsterdamse School (1915-1940)

Afwijking van de toepassing van neostijlen. De nadruk ligt op opvallende maar ingetogen versieringen van de gevels. Het metselwerk is uitbundig.

Voorbeelden:

- Prins Hendrikkade 108-114 (1916)
- Damrak 243 (1903)

Architecten van Amsterdam Hendrick de Keyser (1565-1621)



Hendrick de Keyser is de grondlegger van het Hollands classicisme. De Keyser wordt in 1595 benoemd tot stadsbouwmeester van Amsterdam. In opdracht van de gemeente maakt

hij een studiereis naar Londen, waar waar hij gedurende enige tijd werkt

Voorbeelden:

- Spaarndammermerplantsoen 140 (1917)
- Vrijheidslaan 2-46/50-78 (1923)

Beeldhouwers en klokkengieters

Artus Quellinus (1609-1668)

Artus Quellinus groeit op in een artistieke Antwerpse familie. Zijn vader is de beeldhouwer Erasmus Quellinus. Tijdens zijn studie in Rome specialiseert hij zich in de classicistische barok van de vooraanstaande barok-beeldhouwer Frans Duquesnoy, welke hij combineert met de stijl van de Vlaamse barokschilder Peter Paul Rubens. Tot 1648 is Quellinus een vooraanstaand beeldhouwer in Antwerpen. Rond 1650 krijgt hij van het gemeentebestuur van Amsterdam de opdracht om de decoraties van het nieuwe stadhuis op de Dam te ontwerpen. Ruim veertien jaar werkt Quellinus aan dit omvangrijke project. Hij laat zich bijstaan door o.a. Romhout Verhulst.



François (1609-1667) en Pieter (1619-1680) Hemony

François Hemony en Pieter Hemony komen uit een familie van klokkengieters. De gebroeders Hemony ontwikkelen de beiaard, een combinatie van 23 gegoten bronzen klokken in vaste ophanging, afgestemd in chromatische volgorde (in halve tonen) die samen een harmonisch geheel vormen. Zij gieten in Zutphen beiaarden voor kerken in o.a. Amsterdam (Zuiderkerk), Goor, Zutphen, Deventer en Enkhuizen. In 1655 krijgt François Hemony de uitnodiging van het stadsbestuur van Amsterdam om geschat- en klokkengieter in de hoofdstad te worden. Hij vestigt de gieterij

in een pakhuis aan het Molenpad. Vanuit deze locatie giet hij de klokken voor De Oude Kerk en de Westerkerk. In 1664 krijgt François ondersteuning van Pieter. De broers gieten o.a. beiaarden voor de Dommertoren (Utrecht), het Stadhuis van Maastricht en de koepeltoren van het Stadhuis op de Dam.

Anthonie Turck (1667-1725)

Over Anthonie Turck is weinig bekend. Vast staat dat hij de meester van de gevelornamenten is. Turck is de grondlegger van de halsgevel met het doorboorde bloemmotief in de klauwstukken. Bij de verhoogde lijstgevel met een omhoog gebogen middengedeelte is het beeldhouwwerk van zijn hand. Het werk van Turck is te herkennen door de groeven in de lijst en de versieringen met bladconsoles (bijvoorbeeld Herengracht 508-510).

Ignatius van Logteren (1685-1732)

Ignatius van Logteren krijgt zijn opleiding tot beeldhouwer van o.a. Anthonie Turck. Naast het ontwerpen van grote (tuin)beelden is Van Logteren ook bekend om zijn stucwerk en gevelarchitectuur. In Amsterdam zijn nog een aantal beeldhouwwerken van Ignatius van Logteren bewaard gebleven (bijvoorbeeld Herengracht 539).

Joseph Mendes da Costa (1863-1939)

Joseph Mendes da Costa leert het vak van steenhouwer in de werkplaats van zijn vader. Daarnaast volgt hij opleidingen aan de Kunstnijverheidsschool Quellinus Amsterdam en de Rijksschool voor Kunstnijverheid Amsterdam. Rond 1900 krijgt Mendes da Costa een aantal grote opdrachten van de archi-





Dam

Tussen 1205 en 1275 werd op deze plaats een dam gebouwd aan de rivier de Amstel. De Dam werd de verbinding tussen de nederzetting aan de beide



oeveren van de rivier. Het plein is rechthoekig en is (van noord naar zuid) 100 meter lang en (van west naar oost) 200 meter breed. Door de eeuwen heen is de Dam drastisch gewijzigd. Tot in de 17^{de} eeuw werd het plein omsloten door huizen en was het vrijwel alleen te bereiken via straatjes en stegen. Aan het

begin van de 20^{ste} eeuw is de Dam wederom ingrijpend veranderd. De Nieuwe Kerk, het Koninklijk Paleis en het 17^{de} eeuwse huis op nr. 11 zijn de enige drie gebouwen die dateren uit de vroege periode. Het plein trekt, door zijn centrale ligging, veel toeristen aan.

Koninklijk Paleis - J. van Campen & D. Stalpaert/1648

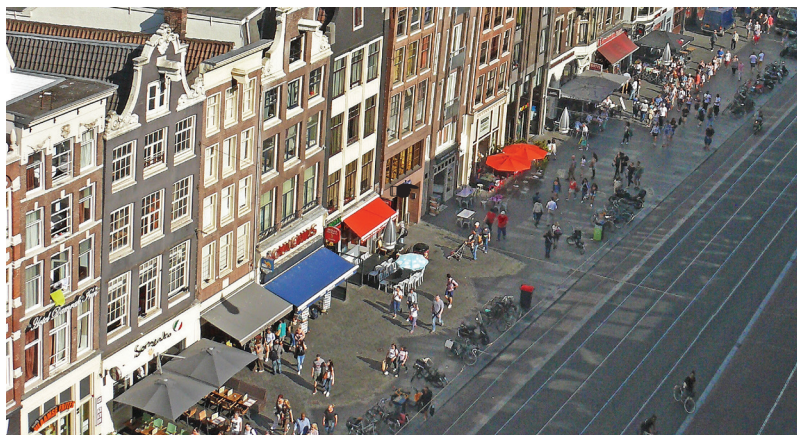




Damrak

De naam dateert uit de 15^{de} eeuw toen hier een open waterverbinding met het IJ lag. Damrak is afgeleid van 'rak', een rechtlopend gedeelte van een vaarwater; in dit geval het vaarwater dat tot aan de Dam loopt.

De huizen aan de oostzijde lagen aan het water, terwijl de huizen aan de westzijde op de dijk (Nieuwendijk) stonden. In de loop van de 19^{de} eeuw is het grootste deel van het Damrak gedempt en verdween de functie van stadshaven. Het huidige Damrak is het laatste stukje open water van de Amstel tussen de Dam en het IJ. Tegenwoordig is het Damrak een verkeersader tussen de Dam en het Centraal Station.



De belangrijkste gebouwen aan het Damrak:

1-5 Victoriahotel - J.F. Henkenhoff/1890

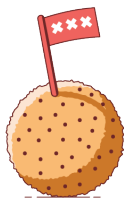
Het gebouw in eclectische stijl is geheel opgetrokken uit natuursteen. De Corinthische halfzuilen bij de ingang dragen de imposante kroonlijst. De koepeltoren en de halfronde koepel zorgen ervoor dat het hotel onmiddellijk de aandacht op zich vestigt als men vanaf het Centraal Station het Damrak oploopt.

Bijzonder zijn de twee kleine 17^{de} eeuwse panden die tussen het hotel zijn

ingeklemd. Het lukte architect Henkenhoff niet om de twee eigenaren uit te kopen, waarna de twee panden in het Victoria Hotel werden ingebouwd.

26-30 Verzekeringsmaatschappij De Utrecht (A.J. Kropholler & J.F. Staal/1905)

Combinatie van een magazijn (nrs. 26-27) en kantoorgebouw (nrs. 28-30). Het op de New Yorkse wolkenkrabbers geïnspireerde acht verdiepingen hoge kantoorgebouw valt op door de combinatie van zwart graniet en natuursteen. De vijf beelden (J. Mendes da Costa 1863-1939) hebben betrekking op de



Spui

Het Spui is een van de mooiste pleintjes van Amsterdam. De rijke geschiedenis gaat terug tot aan de middeleeuwen, toen hier een zijtak van de Boerenwetering naar de Amstel (tegenwoordig het Rokin) liep. In de loop van de jaren ontwikkelde deze zijtak zich tot een niet gegraven gracht tussen het Singel en de Amstel. Langs het Begijnhof liep een smalle kade. Ter hoogte van nr. 10 (nu mode-magazijn Esprit) stonden de pakhuizen aan de rand van het water. Aan de overzijde stond het Maagdenhuis (nr. 21) tot 1882 eveneens aan het water. Het Spui is gedempt in 1882. Oude panden werden gesloopt en vervangen door een aantal grote winkelpanden. In de jaren negentig van de vorige eeuw is het plein opnieuw ingericht.



De belangrijkste gebouwen aan het Spui:

14-16 Atheneum boekhandel (L.G. Mohrmann/1904) in de stijl van de Nieuwe Kunst met tuitgevel en erkers.

18 (hoek Heisteeg) Café Hoppe, lijstgevel - voormalige klokgevel - (ca.1670) met houten onderpui.

20 Café Hoppe, klokgevel (ca.1670).

22-24 Café Luxembourg, klokgevel met zijhuis (ca.1700) en gevelsteen 'in de walvisch'.

26 Pand in neostijl (ca.1885) met erker en balkon.

28 Trapgevel (1887) in neorenaissance met gevelstenen en leeuwenkoppen.

30 Lage klokgevel (ca.1650) die door-

loopt naar het Singel.

Toegangspoort Begijnhof (1907)

De poort ligt tussen de achterzijde van de huizen van het Begijnhof (alle tuitgevels). Op de gevelsteen boven de poort is de patroonheilige van het Begijnhof, St. Ursula, afgebeeld.

10 Hoekpand (Ed. Cuypers/1892) in neorenaissance. De combinatie van baksteen, natuursteen, marmer en ijzer geeft het pand een speelse uitstraling. De ronde pilasters op de hoeken zijn rijk versierd met ornamenten. Opvallend zijn de rondboogvensters met smeed-ijzeren hekwerk op de eerste etage. De moderne uitbouw van zink met drie luifels dateert uit 1988.

Spui/Kalverstraat 152 gebouw

familie Trip aangebracht (drie tripjes en kanonnen). De twee schoorstenen zijn bewerkt als mortieren. De gevel is versierd met vruchtenslingers, olijf- en palmtakken, die staan voor de vrede. In de lijstgevel staat links 'Anno' en rechts '1662'. Een van de broers, Louys Trip, was driemaal burgemeester van Amsterdam.

26 « Klein Trippenhuis (1696)

Het huis is slechts 2,5 meter breed. De gevel is van zandsteen en heeft twee pilasters. De kroonlijst is verhoogd met daarop twee afbeeldingen van sfinxen en het jaartal 1696. Onder het ronde zolderraam is een festoen met zandloper aangebracht. Het beeldhouwwerk is mogelijk van Anthonie Turck. Het Klein Trippenhuis was de woning van de koetsier van het Groot Trippenhuis.

23 » Voormalige trapgevel (1625) in

Amsterdamse renaissance die in de 18^{de} eeuw gewijzigd is in een tuit-klokgevel.

12 « Kruidenwinkel Jacob Hooy en Co. De familie Oldenboom is al meer dan 150 jaar gespecialiseerd in de verkoop van specerijen en kruiden.

6-8 « Halsgevel tweeling (1722) 'Isaac + Abraham' in Lodewijk XIV- stijl.

Het beeldhouwwerk is mogelijk van Anthonie Turck.

‡ We lopen naar de Nieuwmarkt.

De gracht rond de Sint Antoniespoort (de Waag) werd in 1614 gedempt. Het ontstane stuk grond rond de Waag kreeg de naam Nieuwmarkt. Het plein is in de jaren tachtig van de vorige eeuw grondig gerenoveerd. We zien een combinatie van oud- en nieuwbouw. Centraal op de Nieuwmarkt staat de Waag (1488).

De Waag

De Waag (1488) heeft tot aan het einde van de 16^{de} eeuw dienst gedaan als stadspoort (Sint Antoniespoort). Rondom de poort lag een stadsgracht die in 1610 gedempt is, waardoor de Nieuwmarkt ontstond. Door de intensieve handelsactiviteiten in de 17^{de} eeuw werd de waag op de Dam (die niet meer bestaat) te klein. Een tweede waaggebouw was

noodzakelijk. In 1617 is de oude stadspoort herbouwd tot Waag, waarbij mooie gildenpoortjes zijn aangebracht. Op de verdiepingen waren de gilden gehuisvest. Boven de poortjes zijn de emblemen van de gilden

nog te zien, waaronder een beeldhouwwerk van Hendrik de Keyser (metselaarsgilde). In 1692 werd het gebouw voltooid door de bouw van de koepelvormige ruimte met middentoren. In de Waag is ook de ruimte van het smidse- en metselaarsgilde te bewonderen. Het gebouw is ook van binnen een bezoek waard.



👤 We lopen rechtdoor de Jodenbreestraat in.

In dit deel van de stad woonden tot aan de Tweede Wereldoorlog veel Joodse Amsterdammers. In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw is de straat door de aanleg van de metro volledig veranderd. Complete (historische) huizenblokken werden gesloopt om plaats te maken voor nieuwbouw.

biedt een mooi uitzicht op de Oude Schans en Montelbaanstoren.

👤 We steken het plein links over en lopen naar het leprozenpoortje (H. de Keyser/1609).

Het poortje is opgetrokken uit natuursteen; de pilasters en rondboog zijn versierd met blokwerk. Het hoge fronton bevat in reliëf een melaatse man en vrouw. Daarboven prijkt het stadswapen met keizerskroon. Het

Rembrandthuis

Naast het Rijksmuseum en het Van Gogh Museum is dit het meest bezochte museum van Amsterdam. Rembrandt van Rijn (1606-1669) schilderde in dit huis een groot deel van zijn beroemdste werken. Hij kocht het huis in 1639 en bleef er wonen tot 1658. Rembrandt schilderde zijn meesterwerken op de eerste verdieping en woonde op de begane grond. In het museum is een grote collectie werken van de schilder te zien, waaronder meer dan 250 etsen.

Het huis is in 1606 oorspronkelijk als dubbel herenhuis met halsgevel in Hollandse (Haarlemse) renaissance gebouwd. In 1627 vond een ingrijpende verbouwing plaats in de stijl van het Hollands classicisme. De trapegevel werd vervangen door de huidige lijstgevel met fronton, met in het centrum een raam met stijlen, omgeven door vruchtslingers. Boven het huisnummer 4 is een driehoekig fronton aangebracht. Een tweede grote verbouwing vond plaats tussen 1660 en 1662.

De gemeente Amsterdam kocht het huis in 1906 in een uiterst slechte staat. Er volgde een volledige restauratie (1907-1911), waarna op 10 juni 1911 het museum Rembrandthuis geopend werd. In 1998 is naast het Rembrandthuis nieuwbouw geplaatst. Hier is een grote collectie tekeningen en etsen te bezichtigen. In het oorspronkelijke huis is te zien hoe de grote schilder heeft gewerkt en gewoond.



👤 We steken de Jodenbreestraat over en lopen rechtdoor het plein (Sint Antoniesluis) op.

Als we ons omdraaien, hebben we een goed zicht op het Rembrandthuis. Op de brug kijken we schuin (rechts) op de oude sluiswachterswoning.

De Sluyswacht (1695)

In dit scheefstaande huisje woonde en werkte de sluiswachter van de stad Amsterdam.

Hij bediende de sluis die in 1602 was gebouwd ter vervanging van de dam die hier lag. De sluis is nog steeds in functie. Tegenwoordig is in dit rijksmonument een café gevestigd. Het terras

poortje geeft toegang tot een binnenplaats dat achter het Huis De Pinto ligt. Tot 1867 was het poortje de ingang van het leprozenhuis in de Lazarussteeg. Deze steeg was een zijstraat van de Jodenbreestraat en is verdwenen na de verkeersdoorbraak in de jaren zestig van de vorige eeuw.

👤 We gaan naar rechts de trap af en vervolgen de Sint Antoniesluis. 10-8 « Klokgevel tweeling (ca.1750) met zes kuiven en versierde klauwstukken. Brede verhoogde deurlijst met drie toegangsdeuren en brede stoep.

Recht voor ons kijken we op de Mon-

Hildo Krop.

246 « Halsgevels (1683) met jaartal-lint, gevelstenen, versierde klauwstukken en versierde drie hoekige frontons en festoenen. Voor ons staat de toren van De Oude Kerk.

187 » Verhoogde halsgevel (1663) in Hollands classicisme. De hals heeft Corinthische pilasters, de gevel Ionische. Onder de ramen zijn festoenen aangebracht. In de klauwstukken zijn Moren en indianen afgebeeld, zittend op en tegen tabaksrollen. In de hals bevindt zich een ovaal raam omlijst met schilden en daaronder het jaarcijfer 1663. De gevel is bekroond met een half rond fronton.

185 » Rechte kroonlijst (1680) in (late) Lodewijk XIV-stijl met een gedrukte halsgevel. Dit type gevel komt in Amsterdam niet veel voor.

183 » Halsgevel (ca.1700) met versierde klauwstukken, hoekvazen en twee gebeeldhouwde versierde vensters.

† We gaan naar links en steken de brug (Varkenssluis) over.

Op de brug kijken we (rechts) op de St. Nicolaaskerk.

† We gaan de Damstraat in, lopen deze uit en komen weer op de Dam.



Urinoir met beeldhouwwerk van Hildo Krop

Het groenkoperen gebogen gebouw staat bovenop de IJ-tunnel. De tunnelbuis van de IJ-tunnel is de fundering van het gebouw, dat de vorm heeft van een schip. Op het dakterras hebt u een fantastisch uitzicht over Amsterdam. Van 1 juli tot 1 september is het dakterras omgebouwd tot strandterras. Felgekleurde 'sand chairs', water, zand, olijfbomen, ijs, een reuzengroot schaakspel en exotische hapjes zorgen voor een strandseer.

† We lopen terug naar de Prins Hendrikkade, gaan naar links en passeren de Kortjewantsbrug. Links kijken we op het Scheepvaartmuseum en de replica van de Oost-Indiëvaarder 'de Amsterdam'.

Scheepvaartmuseum - D. Stalpaert/1656

is duidelijk te zien aan de onder elkaar kaar gelegen luikenrijen. De vier buitengevels zijn vrijwel identiek. In de frontons zijn beeldhouwde figuren afgebeeld. Het vrouwenfiguur aan de de kant van de ingang staat voor het Zeebewind. Aan de twee zijgevels zijn mannen afgebeeld die de goederen dragen die voor de vloot bestemd zijn. We zien onder andere touwen, een kanon, een rolpaard en een vat buskruit. Aan de kant van het Binnen-IJ is Neptunes afgebeeld, die gearmd staat met 's lands Zeebewind. Rondom hen dragen watergoden de goederen, die de Amsterdamse stedenmaagd in ontvangst neemt. In 1791 werd het gebouw door brand verwoest; alleen de muren bleven staan. Bij de herbouw, die duurde tot 1793, zijn de muren bepleisterd met



Dit gebouw in Hollands classicisme is het grootste nog bestaande pakhuys uit de 17^{de} eeuw. Het vierkante gebouw heeft vier vleugels om een mooie binnenplaats. De vleugel aan het Kattenburgerplein is minder diep dan de drie andere vleugels, waardoor het gebouw niet symmetrisch is. De oorspronkelijke pakhuysfunctie

zandsteen. Na 1795 is het gebouw gebruikt als magazijn voor de marine. In 1822 is op de vooruitspringende gevel aan de oostzijde een kleine klokkentoren gebouwd. Sinds 1973 is het gebouw in gebruik als Scheepvaartmuseum. Voor het museum ligt de replica van de Oost-Indiëvaarder 'de Amsterdam'. Het schip verging



De Negen Straatjes

De Negen Straatjes lopen dwars door de grachtengordel van Amsterdam en zijn dwarsverbindingen tussen de Heren-, Keizers- en Prinsengracht. We treffen er ruim 190 kleine winkels en restaurants.

De straatjes hebben een rijk historisch en ambachtelijk verleden. De namen van de straatjes herinneren hieraan.



Reestraat

en siervazen, is bekroond met een driehoekig fronton. De toegang tot het gebouw wordt verkregen via de stoep en de Ionische poort, die is bekroond met een half rond fronton. Boven het fronton is een sierschild aangebracht met het jaarcijfer 1633.

97/99 « Lijstgevel (1675). De twee stoepen worden onderbroken door een pothuis.

♀ We gaan naar links de Sint Nicolaasstraat in.

51 (t/m 75) » Klokgevel (1626) met originele gebeeldhouwde gevelsteen 'De Barck'.

49 » Klokgevel (ca.1630).

88-90 « Halsgevel (ca.1700) met gevelsteen 't Sernaemse koffievat'.

22 « Smalle halsgevel (ca.1650)

bekroond met een driehoekig fronton.

16 « Trapgevel (ca.1630) in Hollandse renaissance met twee hijsbalken en brede houten onderpui.

14/12 « Tuitgevel (1932) in de stijl van de Amsterdamse School.

♀ We lopen door tot de Nieuwendijk. We gaan naar rechts, lopen de Nieuwendijk uit en zijn weer bij de Dam aangekomen.



Blauwburgwal 22

er in de winter op geschaatst kan worden.

¶ We lopen rechtdoor en gaan het voetpad op.

Aan de rechterzijde staat een groot aantal woningen die zijn ontworpen door de architect van het Rijksmuseum, P.J.H. Cuypers. We passen rechts het hoofdgebouw van het Van Gogh Museum (1973).

Vervolgens lopen we links langs de nieuwe vleugel (1999) van het Van Gogh Museum.

Dit ovale gebouw met de bijnaam 'de oester' is ontworpen door de Japanse architect Kisho Kurokawa.

¶ We lopen rechtdoor.

Het gebouw is befaamd om de perfecte akoestiek. Bijzonder is het grote concertorgel.

Het Concertgebouw heeft een groot aantal beroemde dirigenten voortgebracht, onder wie Willem Mengelberg en Benard Haitink.

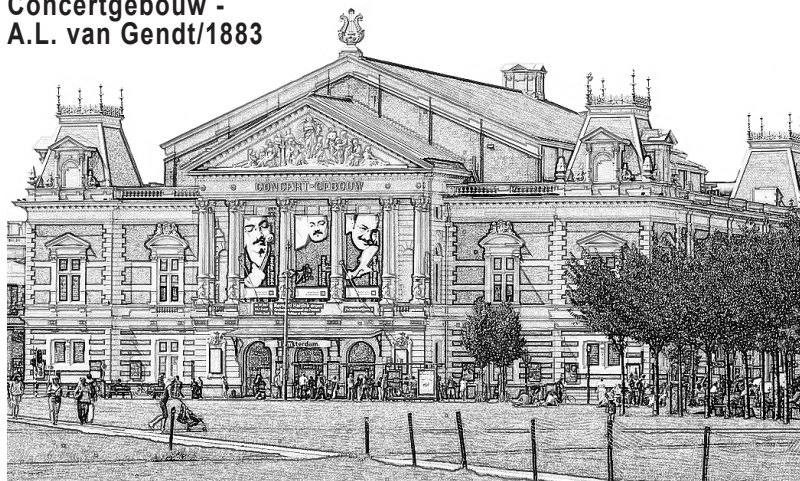
¶ We gaan rechts de Van Baerlestraat in, lopen rechtdoor en gaan vervolgens rechts de Paulus Potterstraat in.

In deze straat staan twee belangrijke musea.

👉 13 » Stedelijk Museum - A.W. Weissman/1895

Het gebouw in neorenaissance is

👉 Concertgebouw - A.L. van Gendt/1883



Het gebouw in Weensclassicisme is opgetrokken uit zand- en baksteen. Boven de hoofdingang is een driehoekig fronton geplaatst waarin de muzen worden uitgebeeld. Op de top staat een harp van bladgoud. Opvallend zijn verder de classicistische zuilengalerij en aan weerszijde de halfhoge torens met een balustrade. Bij de ramen staan beelden van Bach, Beethoven en de Nederlandse componist Sweelinck.

De Grote Zaal biedt plaats aan 2.000 bezoekers, de Kleine Zaal aan 450.

honderd meter lang en 36 meter diep en is voorzien van veel versieringen. In de nissen in de gevel staan beelden van architecten en kunstenaars, onder wie Hendrick de Keyser, Jacob van Campen en Joost Jansz. Bilhamer.

👉 7 » Van Gogh Museum (1973)

¶ Bij het zebrapad tussen het Stedelijk Museum en het Van Gogh Museum steken we de Paulus Potterstraat over en lopen rechtdoor



De grachten

Het Venetië van het noorden

Amsterdam is wereldberoemd om zijn grachten en monumentale grachten huizen. In 1582 noemt de Italiaanse schrijver Guicciardini de stad Amsterdam het Venetië van het Noorden. De schrijver doelt daarmee op de grote overeenkomsten tussen Amsterdam en Venetië op het gebied van (zee)handel, tolerantie, kosmopolitisme en kunst in de breedste zin van het woord.

De oorsprong van de grachten gaat terug naar de middeleeuwse stadskern, die gevormd werd door het Singel, de Kloveniersburgwal en de Geldersekade.

Bij de stadsuitbreidingsplannen van 1598 en 1609 kregen de vier concentrische (hoofd)grachten vorm. Stadsarchitect Hendrick Jacobsz. Staets kreeg van het gemeentebestuur de opdracht het Singel te verbreden en daaromheen drie grachten aan te leggen. Staets ging op bijna classicistische wijze te werk.

De vier hoofdgrachten werden in een gordel om de oude stadskern gelegd en bestonden uit: Singel (1425, verbreed in 1586/1609), Herengracht (1586/1609), Keizersgracht (1612) en Prinsengracht (1612).

Tussen 1662 en 1665 werden de hoofdgrachten verbonden met de rivier de Amstel. De hoofdgrachten werden doorsneden door de smallere radiaalgrachten, zoals de Brouwersgracht, de Leidsegracht en de Leliegracht. In de volkswijk de Jordaan werden elf radiaalgrachten aangelegd, waarvan er in 19^{de} eeuw zes om hygiënische redenen zijn gedempt. Andere radiaalgrachten zijn gedempt om de stad beter bereikbaar te maken. Bij de demping van de Rozengracht (1890) en Warmoesgracht (1895) werd een tramverbinding naar het westelijk deel van de stad aangelegd. Andere voorbeelden van gedempte grachten zijn de Elandsgracht, de Lindengracht, de Vijzelgracht en de Nieuwezijds Voorburgwal.

De hoofdgrachten en de radiaalgrachten zijn met elkaar verbonden door straten, stegen en historische bruggen.

De vier hoofdgrachten hebben een gezamenlijke lengte van tien kilometer, waarlangs ruim 2.000 huizen en grotere gebouwen staan. Hier van hebben er ruim 1.600 het predikaat rijksmonument.



Herengracht hoek Beulingsluis

theater en bioscoop. De gevel is versierd met festoenen, versierde ramen en een versierde hijsbalk met daar- onder een jaartalsteen. De twee sobere pilasters in het midden dragen een hafrond fronton. De klauwstukken hebben trosversieringen en op de hoeken een siertorentje. Onder de klauwstukken zijn twee kleine versierde ovale raampjes aangebracht. De deur met bovenlicht en de ramen dateren uit 1800.

496 Klokgevel 'De Berg' (1739) in Lodewijk XIV-stijl. Opvallend zijn de tegenover elkaar geplaatste stoepen, om de ingang naar het souterrain mogelijk te maken.

500 Halsgevel 'D' Oude Schelvis' (ca.1740) met versierde klauwstukken en naamplaat onder de hijsbalk.

502 Tuitgevel (1880) met siermetsel-

werk en sierankers. De plint en pui- balk zijn van hardsteen.

512 Voormalig Vaudeville Theater - I. Gosschalk/1861

Het middengedeelte van het eclectische gebouw springt vooruit en is versierd. De begane grond is van hardsteen, de overige verdiepingen zijn gepleisterd. De bovenste verdieping (boven de kroonlijst) is volledig van glas. De architect van deze verdieping is G.B. Salm. De etage is 1879 aangebracht voor Photography Buttinghausen.

516-518 Pakhuis Deen = dragt (1625) met trapeziumgevel met voluten en twee bollen. In de top staan de Hollandse leeuw en het opschrift 'D' Eendracht'. De pui met puibalk op nr. 516 dateert uit 1910.



Singel 140-142 Huis De Dolfijn (1600)



boven een balustrade en een versierde middenpartij met twee hoekvazen. De middenramen hebben mooie raamomlijstingen. Het interieur dateert uit 1728.

308 Klokgevel (1740) in Lodewijk XIV-stijl met gebogen lijstvormig fronton en kuif. Het bovenste middelste raam is groter dan de andere ramen, wat inhoudt dat hier een tweede pakhuissluik heeft gezeten.

309-311 Lage klokgevels (herbouw/1935) met brede winkelpui.

314 Lijstgevel (ca. 1725) met kleine versierde klauwstukken en een hals-/klokvormige verhoging.

320-324 Handelsgebouw (J. Duncker/1912) van zandsteen in historiserende (18^{de} eeuwse) stijl.

329 Halsgevel (1690) 'de Vogelstruys' met een afbeelding van een struisvogel. In de hals een rond versierd raam met bladermotieven; daaronder een festoen. Het fronton is verdwenen.

331 Klokgevel (1750) met een versierde klok en op de top een vaas. Hoge trap met dienstingang en versierde deuromlijsting.

334 Trapgevel (1627) in Amsterdamse renaissance met in de bovenste trap

een toppilaster. Twee leeuwenkoppen en boven de rondbogen twee kinderhoofdjes.

336 Verhoogde lijstgevel (1627) verbouwd (1745) in Lodewijk XIV-stijl. De verhoogde kroonlijst in de vorm van een klok is van hout met barokke ornamenten.

338 Lijstgevel (1740) van zandsteen met versierde steunbalken en verhoging. Op de top een wapenschild. Mooie deuromlijsting.

342 Lijstgevel (1720) in Lodewijk XIV-stijl. De ramen hebben een unieke vorm; vooral de middelste ramen zijn rijkversierd. Boven de rechte kroonlijst is een balustrade aangebracht met op de hoeken een vaas en in het midden een gesloten verhoging met kuif en wapen.

346 Brede trapgevel 'De Oranje-appel' (ca. 1625) in Amsterdamse renaissance.

352 Lijstgevel (1740) van zandsteen met klokvormige top en borstbeeld.

361 Trapgevel De Sonnenberg (1655)

In de stijl van de Amsterdamse renaissance. De onderpui is van hout met puibalk. Het hijsluik heeft twee lichtopeningen met daarboven een toppilaster. De trapgevel is van geringe hoogte, wat typisch is voor 17^{de} eeuwse huizen.

364-370 Cromhouthuizen - P. Vingboons/1660



460 Lijstgevel (ca.1750) met rechte kroonlijst en verhoging. Het halfronde raam op de eerste verdieping ligt in het verlengde van de toegangsdeur. Het zeldzame stoephek is in empire-stijl.

462 Huis Sweedenrijk - A. Dortsman/1671



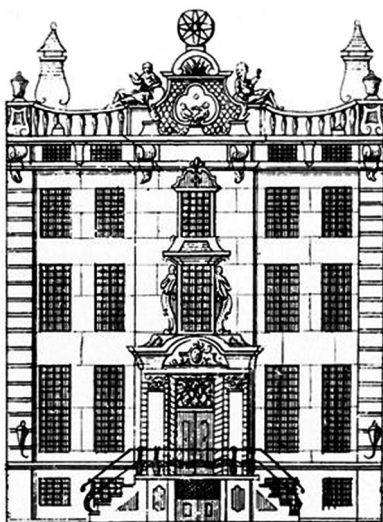
De lijstgevel in Hollands classicisme is van zandsteen met gegroefde voegen. De rechte kroonlijst heeft ovale ramen en daarboven bevindt zich een balustrade met twee beelden. In het midden van de balustrade is het familiewapen aangebracht, geflankeerd door twee hoekvazen. De deurpartij, met beelden en pilasters, is nog origineel.

466 Lijstgevel De Arend (1858) in historiserende stijl met siervazen en een driehoekig fronton.

468 Lijstgevel (1874) met kroonlijst en een balustrade met vier vazen.

475 Huis aan de Bocht of Huis De Neufville (1731)

Dit is een van de mooiste huizen op een van de mooiste plekken van Amsterdam. De lijstgevel is van zandsteen in Lodewijk XIV-stijl. Opvallend



is de versierde middenpartij. Boven de dubbele trap wordt de deuromlijsting geflankeerd door een Corinthisch pilaster. Het raam daarboven heeft aan beide zijde een vrouwenbeeld. De balustrade is rijkversierd en heeft een gesloten kuif met alliantiewapen en aan weerszijden een vrouwenfiguur. Op de hoeken van de balustrade staan twee vazen met daarachter twee sierschoorstenen. In 1772 kwamen alle bewoners van dit pand om het leven bij de grote schouwburg-brand (zie Keizersgracht 384).

476 Huis de Vicq (1670)

De kroonlijst in Hollands classicisme in Lodewijk XIV-stijl heeft een gebogen balustrade met het wapenschild van de familie De Neufville, dat wordt omringd door beelden van Mercurius en Venus. Daarboven staat een grote adelaar geflankeerd door siervazen.

479 Lijstgevel (1725) in Lodewijk XIV-stijl met versierde ingangspartij en versierde steunbalken. Dubbele stoep met (voormalige) personeelsingang.

480 Lijstgevel (1650) met dubbele stoep (harmotief) en versierde deurpartij met Ionische pilasters. Versierde verhoging met in de top een vaas.

gevel. Deze woonhuizen hebben vanaf de bouw een ingang op straatniveau, er is geen kelder en ook geen pakzolder. In de 19^{de} eeuw is de zolder verhoogd. Vanaf 1868 werden de huizen gebruikt als school.

178 Halsgevel (1620) in Lodewijk XIV-stijl met versierde klauwstukken en deurpartij.

190 lijstgevel (ca. 1720) van zandsteen Lodewijk XIV-stijl met in de top versierde steunbalken, een wapenschild, helm en twee mensenhoofden.

192 Lijstgevel (ca. 1750) in Lodewijk XIV-stijl met versieringen rond het vlieringluik en een klokvormige kroonlijst met kuif.

194 Lijstgevel (ca. 1750) in Lodewijk

XV-stijl met versieringen rond het vlieringluik en een klokvormige top met kuif.

196 Lijstgevel (ca. 1740) in Lodewijk XIV-stijl van zandsteen met klokvormige top en twee hoekvazen.

199-197 Deze panden (1898) horen bij de winkelgalerij op de Raadhuisstraat. Op de hoek heeft het pand een smalle toren.

203 Woonhuis (1734) met een gemeenschappelijke gevel, zeven ramen breed. Onder beide hijsbalken bevindt zich een leeg wapenschild. Boven de kroonlijst zit een gesloten verhoging. De omlijsting van de deur dateert uit de bouwtijd.

Westerkerk (1620)

Ontwerp van stadsbouwmeester Hendrick de Keyser in de vorm van een basiliek met twee kruisbeuken. De topgevels van de kruisbeuken hebben driehoekige frontons, rondboognissen en ovale openingen. De bouw duurde van 1620 tot 1630. Tijdens de bouw overleed Hendrick de Keyser, op 15 mei 1621. Zoon Pieter de Keyser zette de bouw voort.

De kerk is 58 meter lang, 29 meter breed en 29 meter hoog, en telt

36 vensters. De 85 meter hoge toren stamt uit 1638 en wijkt af van het oorspronkelijke ontwerp van Hendrick de Keyser.

De Westertoren is de hoogste toren van de stad en bestaat uit twee vierkante geldingen in classicistische stijl met balustraden. Op de hoek staan vazen en bollen. De toren is bekroond met de keizerskroon. In de toren hangen 49 klokken, waaronder de 7.500 kilo zware heeluursklok uit 1636.

Interieur: Het hoofdorgel (1686) is gebouwd door Roelof Barentz. Duyschot en is voorzien van prachtige orgelluiken, geschilderd door Gerard de Lairese. De preekstoel en de rijk gesneden binnenportalen dateren uit ca. 1630. De originele koperen kaarsenkronen zijn in 1830 verkocht. De huidige, fraaie exemplaren zijn replica's, ter vervanging van de 19^{de} eeuwse gaskronen. In 1906 is een gedenksteen voor Rembrandt van Rijn aangebracht. Rembrandt zou op 8 oktober 1669 in de Westerkerk begraven zijn, maar niemand weet op welke plek.

De toren is in de maanden april tot en met oktober te beklimmen onder leiding van een gids. Open: ma-za 10-17.30 uur.



666-668 Handelsgebouw 'De Java-sche Bank Zeerust' (C.B.P. Posthumus Meyes/1937) in historiserende stijl. Het bouwjaar staat op het hekwerk van het balkon.

672-674 Van Raey Huizen - A. Dortsman/1671

Tweelinglijstgevel in Hollands classicisme. De gevels zijn opgetrokken uit horizontaal gegroefd zandsteen. De deuren zijn omlijst met pilasters. Op de rechte kroonlijst bevindt zich een balustrade waarvan het midden-gedeelte gesloten is en naar binnen buigt. Het bevat een jaarcijfer. Het geheel wordt afgesloten met de beelden van Ceres en Minerva (nr. 672) en Mars en Vulcanus (nr. 674). De twee dubbele stoepen dateren uit de 18^{de} eeuw en vervingen de frontale stoepen. De schilder Ferdinand Bol woonde tot 1680 op nr. 672. Hij huurde het huis van de eigenaar Van Raey, die op nr. 674 woonde. Op nr. 672 is tegenwoordig Museum Van Loon gevestigd. Het interieur is een bezichtiging waard. In de tuin staat nog de schijngevel van het koetshuis (Kerkstraat 261).

676 Waalse kerk (A.N. Godefroy/

1855) in eclectische stijl, opgetrokken uit zandsteen. In 1861 is de kerk in gewijzigde vorm herbouwd nadat deze door brand was beschadigd.

695 Halsgevel (ca.1690). Deze halsgevel heeft rondom de hijsbalk versieringen. De zandstenen klauwstukken bevatten figuren van zee-goden (mogelijk van Anthonie Turck).

707-709 Hoekpand (1905) in art nouveau met ronde erkers en torentje.

708 Klokgevel (ca.1670) in Hollands classicisme met aan de zijanten siertrossen en op de top een drie-hoekig fronton. De vogel boven op het fronton is van latere datum. Naast het zolderraam bevinden zich twee kleinere raampjes.

713-715 Kantoorgebouw (C.B.P. Posthumus Meyes/1905) in historiserende stijl. Door de toepassing van trapgevels oogt dit gebouw ouder.

716 Klokgevel (1671). Deze eenvoudige klokgevel is waarschijnlijk een van de eerste klokgevels in Amsterdam. De hoge houten onderpui stamt uit de 18^{de} eeuw en is van het winkelgedeelte. Het woonhuis is te bereiken via de trap boven het pothuis aan de Reguliersgracht. Daar is ook een gebeeldhouwd ovaal venster



Keizersgracht 672-674 (1671)



Prinsengracht

De gracht is ontworpen in 1609 en voltooid in 1612. Hij is vernoemd naar prins Willem van Oranje (Willem de Zwijger 1533-1584), de nationale verzetsheld tegen de Spaanse overheersing in Nederland. De Prinsengracht is de langste van de vier hoofdgrachten. Langs de kade staan historische woon- en pakhuizen. In de gracht liggen veel woonboten.



Prinsengracht 2 (1641)